

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO NARIAI

Gedimino pr. 53, LT-01109 Vilnius, Lietuva

Tel.: (8-5) 239 6983

El. p.: laurynas.kasciunas@lrs.lt

Lietuvos Respublikos Ministrui Pirmininkui
Sauliui Skverneliui

2018-03-13

Lietuvos Respublikos Seimo
Kultūros komiteto pirmininkui
Ramūnui Karbauskiiui

Lietuvos Respublikos Seimo
Švietimo ir mokslo komiteto pirmininkui
Eugenijui Jovaišai

DĖL LIETUVOS ISTORIJOS, LIETUVIŲ KALBOS, LIETUVIŲ LITERATŪROS IR TAUTOSAKOS INSTITUTŲ

Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko sudaryta darbo grupė, vadovaujama Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministrės, yra pasiūlusi į vieną Lietuvos humanitarinių tyrimų centrą sujungti Lietuvos istorijos, Lietuvių kalbos, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutus ir Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centrą (toliau – LGGRTC). Toks siūlymas motyvuojamas siekiu stiprinti šių institutų veiklą, efektyvinti jų valdymą ir vadybą.

Kaip teigiama 2018 m. kovo 4 d. paskelbtoje darbo grupės ataskaitoje, „atliepiant į vis sudėtingėjančius globalius iššūkius Lietuvos visuomenei bei kultūrai (daugiakultūriškumas, globali informacinė erdvė, hibridinės grėsmės nacionaliniam saugumui ir kt.), būtina stiprinti ir tobulinti esamų HM (humanitarinių mokslų) institutų veiklą, peržiūrint jų tikslus ir misijas, jų ir kitų panašioje srityje veikiančių tyrimų įstaigų, universitetų profilius, funkcijas, pajėgumus, tyrimų žemėlapius, efektyvinant jų valdymą ir vadybą“. Todėl siūloma „sutelkti HM institutų mokslinį potencialą į Lietuvos humanitarinių tyrimų centrą. <...> Tokiu būdu būtų sprendžiami esminiai valstybei tautos tapatybės ir identiteto plėtojimo, lietuviškojo bei europietiškojo pilietiškumo stiprinimo uždaviniai“.

Tačiau dėl tokio siūlomo trijų lituanistinių institutų ir LGGRTC sujungimo pagrįstumo kyla rimtų abejonių ir klausimų, kaip tai padėtų spręsti „esminius valstybei tautos tapatybės ir identiteto plėtojimo uždavinius“, prisidėtų prie lietuviško ir europietiško pilietiškumo stiprinimo, ar padėtų atliepti hibridinių grėsmių šalies nacionaliniam saugumui iššūkius.

Pažymėtina, kad savarankiški kalbos institutai valstybėje įprastai atlieka tris funkcijas: mokslinių tyrimų, išteklių kaupimo bei tvarkymo ir socialinės plėtos. Europoje kalbos institutai veikia daugelyje šalių ir jų struktūra dažniausiai atitinka tokią klasikinę schemą. Išlaikomas balansas tarp visų kalbos lygmenų nuo fonetikos iki semantikos tyrimų ir specifinių kalbos funkcionavimo laukų – terminologijos, vardyno, tarmių, ir kt., nuosekliai kaupiami duomenys, pavyzdžiui, naujažodžių. Todėl dabartinis lituanistikos institutų atsakomybių išskaidymas taip pat atitinka jiems keliamus uždavinius ir padeda užtikrinti lietuvių, kaip valstybinės kalbos, statuso svarbą.

Darbo grupės, kurioje, beje, nebuvo nei vieno humanitarinių mokslų atstovo, siūlomas lituanistinių institutų jungimas kelia abejonių, ne tik dėl savo tikslingumo, bet ir įvertinant platesnį kontekstą bei siūlomas kitas reformas, susijusias su lietuvių kalba ir lituanistika, ar visų šių reformų įgyvendinimas nelems lietuvių kalbos ir jos statuso valstybėje susilpnėjimo. Lietuvos Respublikos kultūros ministerija yra užsiminusi, kad jos planuose taip pat numatomas ir Valstybinės lietuvių kalbos komisijos naikinimas, stebime lituanistikos programų universitetuose mažėjimą.

Tokie siūlymai kyla iš Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos (toliau – LVŽS) vadovaujamo ministerijų, nors tiek pačios LVŽS rinkiminėje programoje, tiek Vyriausybės programoje yra akcentuojama, jog „Lietuvos kultūros politikos pagrindinis tikslas – išsaugoti nacionalinį kultūros paveldą, jį prasmingai ir įtaigiai aktualizuoti, pirmiausia išsaugant lietuvių kalbą – mūsų kultūros pamatą“. Siūloma institutų „optimizacija“ verčia rimtai nerimauti, ar nebus taupoma lietuvių kultūros pamato sąskaita.

LGGRTC suliejimas su lituanistiniais institutais šiame kontekste taip pat atrodo kaip visiškai dirbtinis veiksmas siekiant optimizuoti kaštus, kadangi jam keliami uždaviniai ir jo funkcijos yra visiškai kiti ir, vertinant europinį kontekstą, atitinka nacionalinės atminties, o ne kalbos institutų veikimo logiką.

Atsižvelgiant į visa tai, prašome dar kartą atsakingai įvertinti tokius darbo grupės, taip pat Kultūros ministerijos siūlymus, jų pagrįstumą ir atitikimą valdančiosios koalicijos branduolį sudarančios LVŽS deklaruotoms programinėms nuostatoms.

Seimo nariai

Audronius Ažubalis

Laurypas Kasciūnas
